

3

Het oranje gordijn wenkte. De koele nachtlucht was buiten gebleven, had niet door het kleine raam gekund. Ochtenden pasten mij beter. Alles onbetreden, een prairie zonder einde.

Beneden klonk gerommel. Op blote voeten liep ik de trap af, met elke trede daalde de temperatuur. Ko zat aan de keukentafel en las de krant met een pen in haar hand, haar knokige voeten op de plavuizen. Ik rilde en deed slippers aan.

Ze had een fascinatie voor natuurrampen, modderstromen liefst, die hele dorpen wegvaagden. Zonder kinderen kon je je dergelijke fascinaties permitteren. Haar eigen rivier was een getemd beest dat slechts seizoensgebonden aan de dijk likte of als wondvocht uit de keldervloer trad. Laffe kwel.

De krant was gevuld met loze zinnen, niets behoefde onderstreept te worden, ze keek verveeld toe hoe ik melk opwarmde. Er steeg een zoete, licht zure lucht op uit het pannetje. Het wit bewoog ingehouden, onder het opper-

vlak van de melk dreigde iets.

‘We gaan het anders doen vandaag.’

Ik draaide me om.

‘Ik wil meer eeuwig moes. De hele tuin, alle lege bedden gaan we ermee vol zetten. En dan kijken. Misschien de bieten en de bonen rooien.’ Ze klonk opgewekt. Niemand hield echt van eeuwig moes. Zelf at ze het naar eigen zeggen alleen als aan het eind van de winter de in ijs- of margarinebakjes ingevroren snijbonen en bieten op begonnen te raken.

Eeuwig moes, dat waren de slordige koolachtigen die aan de zijkant van het huis stonden. Steriele planten, alleen door stekken kon je ze vermeerderen. Maar ze waren meerjarig. Stoïcijns doorstonden ze droogte terwijl spitskool, koolrabi of broccoli, hun eenjarige verwanten, dan al gelaten het hoofd bogen. Geperforeerd door aardvlooien of kreupel van de knolvoet konden diezelfde eenjarigen als een groep melaatsen tegen elkaar aan hangen. De lijst van aandoeningen was eindeloos. Niet eeuwig moes. Ongekroonde koning der kolen. Als hij dan toch stierf, was er in het voorjaar altijd een wederopstanding. Ergens aan de verwrongen stam, aan een knoop waar diezelfde herfst het laatste blaadje zich had laten vallen, was de aanzet van een minuscuul verfrommeld blaadje zichtbaar, niet groter dan een erwt. Een paar weken later stond de plant weer redelijk in het loof. Gebloeid werd er nooit. Iedere plant was als de ander, genetisch waren ze identiek. Ze waren hun eigen nageslacht en leefden in die zin eeuwig voort.

Iets siste. Ik draaide me terug naar het vuur. Melk golfde uit de pan, het vuur flakkerde in ongezonde kleuren rood en geel.

‘Je moet de melk niet laten koken, daar krijg je klonten van.’

Ik had haar nooit gevraagd naar de kinderen die er niet waren. Vroeger keek ik op zondagmiddagen, met de gordijnen dicht, naar Bijbelverfilmingen op televisie. De Bijbel, dat waren de jaren zeventig: Jezus een langharige hippie, Abraham een gekrulde herder op Griekse sandalen en Mozes, met z'n Egyptische stiefbroers, leek op de keurig geschoren vader uit *Het kleine huis op de prairie*. De vrouwen, die zonder uitzondering op mijn moeder leken, hadden of heel veel kinderen of geen.

Het was mijn godsdienstjuf die uitlegde dat een kinderloze vrouw groen van jaloezie was op vrouwen die wel kinderen hadden. De enige kleur die mij tot dusver eenduidig leek, de kleur van het gras en de bomen, bleek niet voorbehouden aan het goede. We kregen groene potloden om Sarah in te kleuren. Mijn harde verticale potloodstrepen benadrukten de ongezonde gelaatskleur, het bijtende ervan.

Met een theedoek probeerde ik de hete, kleffe melk op te deppen. Toch, dacht ik, was Ko niet zo iemand die de dingen meestal vond tegenvallen. Ik roerde Brinta door de melk, ze had zich alweer over de krant gebogen. De pap stolde.

Vandaag had ik andijvieplantjes willen verspenen, die hadden ruimte nodig. Ik hield van het wit van de nieuwe wortels in de houtskoolzwarte potgrond. Ko zou forse kroppen kunnen oogsten in september, als ik alweer weg was. Kippen waren er ook dol op. Andijvie telen was altijd prijs, de hele buurt deelde mee. Over andijvie voelde ik me tevreden.

Of het door de vos kwam, wilde ik vragen. Gisteravond in bed bedacht ik dat ik haar misschien kon overhalen een kat te nemen of, beter nog, een hond. Ik slikte een hap pap door en keek naar Ko's vinger, die ineens met

een zekere snelheid iets op de krant prikte. Triomfantelijk hield ze de vinger omhoog. Een zwart stipje. Een fruitvlieg.

Later die ochtend rooiden we de tuinbonen. In de lege bedden trok ik voren met de kopse kant van een hark. Twee rijen, vijftig centimeter tussen de planten. Ko brak okselknoppen van de eeuwig moes af. Binnenkort zou hier alleen eeuwig moes te oogsten zijn. Zelfs de kippen hielden er niet van.

Ieder aan de kant van een bed maakten we plantgaten met onze handen en staken er de stekken in. Stekken was wonderlijk. Je stak een stuk van de moederplant, een okselknop of een twijg, in de aarde en de plant ging zomaar uit het niets wortels maken. Vals spelen. Geen meiose, geen recombinitie, geen bijen, geen stuifmeel op stampers, geen zaad: enkel het waanzinnige vermogen van sommige planten om uit stengelweefsel wortels te maken. Een verbond tussen mens en plant. Eeuwig moes rekende daarop, er was simpelweg geen andere manier.

‘Wil je geen hond?’

‘Wat moet ik met een hond?’

‘Je bent hier toch ook maar alleen.’

‘Ik heb de kippen.’

Ik stopte met planten en probeerde haar blik te vangen. Kippen hadden elkaar.

‘Waarom al die eeuwig moes?’

Misschien had ze me niet gehoord, ze plantte een nieuwe stek.

‘Er moet gewoon nog veel gebeuren.’ Steunend op het tuinbankje onder haar knieën stond ze op. Haar handen openden, alsof ze iets wilden aankondigen, maar er volgde niets. Stijf liep ze weg. Haar knokkels hadden kuiltjes

in de aarde achtergelaten. Ze kwam terug met nieuwe stekken, legde het weerloze plantgoed op het bed. Nog steeds keek ze me niet aan.

‘Straks wordt het herfst.’ Een wesp draalde voor haar gezicht, gedachteloos wuifde ze hem weg. ‘Dan komt het sterven, het afnemen. Iedereen denkt maar dat het vanzelf gaat. Zo is het niet. Snap je dat?’

Ik vroeg me af sinds wanneer we het over sterven hadden en antwoordde dat ik het niet snapte. Ko zei dat ze het zelf ook niet begreep, ze haalde haar smalle schouders op. We waren aan het eind van het bed gekomen en trokken zwijgend melganzenvoet tussen de bieten uit. Je kon het eten, maar wie deed dat nog?

Ik duwde de kruiwagen naar de composthoop, die er nu zwijgend bij lag maar op koude ochtenden dampige wolken ademde. Op aanraden van Ko had ik er weleens een hand in gestoken. Het voelde warm, als het binnenste van een traag verterend dier, alsof je je arm in de achterkant van een koe stak.

Daar lag de zorgvuldig door mij en Ko gevormde grafheuvel. Wat ze net zei, was niet te rijmen met dit. Dit sterven ging vanzelf, als een leeglopende blaas lekte het leven weg. Sappig onkruid van gisteren lag bovenop, ernaast een marmercake van eierschalen, koffieprut en aardappelschillen. Helemaal links lagen wat aardbeikroontjes, erboven wuifde een wolk fruitvliegjes. Daar waren ze weer, de modellen van de werkelijkheid. De klootzakjes.

Als ik eerlijk was, moest ik natuurlijk toegeven dat de fruitvliegjes er persoonlijk niets aan konden doen dat ze in een model werden geperst, dat ze iemands werkelijkheid beschreven en eraan voldeden, experiment na experiment. Steriele modellen, waarin het de macht van

de massa was die regeerde en waarbij alles wat buiten de normaalverdeling viel, niet bestond. Het was pervers maar uiteindelijk capituleerde iedereen.

Ik keek naar mijn benen met de vegen aarde waar witte huid doorheen schemerde. Benen die werkten werden niet bruin. Er kleefde een klit aan mijn sandaal. Ik rukte het bruine bolletje met de onzichtbare weerhaken eraf en gooide het naar de wolk fruitvliegen. Zij konden er niets aan doen dat ik medestanders miste. Het was nu, van alle momenten die geweest waren of nog zouden komen, tijd om eindelijk eens normáál te worden. Als iedereen het deed, kon ik het ook. Er was lang genoeg rekening met me gehouden. Over een paar weken zou ik gewoon beginnen aan mijn afstudeeronderzoek.

Ik haalde diep adem en begon de kruiwagen te legen. De zoete lucht van verterende planten, sap en mollige aarde dampte uit de hoop. Het was de vos, die had niet moeten sterven. Dan had ik vandaag andijvie verspeend of spinazie gezaaid in plaats van al die malle stekken geplant. Ik schikte handenvol onkruid op de randen van de hoop en leunde er met mijn middel tegenaan om bij de overkant te kunnen. Mijn hielen verloren contact met de grond, ik leunde iets meer.

Deze composthoop capituleerde nooit, verkeerde altijd in die schemertoestand tussen ontluikend leven, broei en dood. Het groen van mijn nijd trok blozend over mijn wangen, zakte door naar mijn hals, kneep mijn keel dicht. Niet eerder had ik het dode leven zo gewantrouwd. Het woedde in mij als een najaarsstorm die zich niet liet knechten door het dode liggen van de winter. Hij moest opstaan, deze compostgolem, met zijn pruik van meldewortels, zijn duizendvingerige handen van kruiskruid, zijn groen uitgeslagen

sinaasappelmond en penworteltanden, zijn neus een rottende aardappel met druipende uitlopers en ogen van aardbeikroontjes. Over zijn gezicht gleden slakjes met glasachtige huisjes, zwijgende bewijzen van zijn onsterfelijkheid. Achter zijn oren vermoedde ik ruim behuise knapen die voor hem de tijd hoorden wegtikken. Maakte niet uit. Duivelsgebroed verantwoordde zich nooit.

Ik duwde tegen zijn ruige lijf. In zijn oksel schuilden dikke plakken donker glimmende kevers. Hoekig marcheerden ze weg.

Beest, dacht ik, laat zien wie je bent. De muizen waren op zijn hand en spanden tegen mij samen met hun vochtige snuitjes die zacht wriemelden in dat samengestelde lijf. Zelfs de veenmol, dat krekelbeest met zijn klauwen en geharnaste kop, was zijn vriend. Die vrat zich een darmgang door zijn binnenste: erin via de buik, eruit via de anus, hij, een grote etterende wond die nooit heelde. In zijn soevereine arrogantie wist hij dat ook het krekelbeest eens zou sterven en zich dan zou voegen naar hem, zijn patroon. Lichaam en geest. Tot stof.

Hij moest opstaan, deze lazarus, deze koning met zijn kroon van doornen, deze blasfemist. Schimmel schuimde uit zijn bek en zijn koorts, die broei, verwoestte niet alleen het levenloze maar ook datgene wat zich nog niet met de dood had verzoend. Nog eenmaal richtte het knopkruid zijn kale hoofdjes op, een zwanenmeer van onkruid. Maar hij kende geen twijfel, verleende geen gratie. Zijn schijnbare onschuld was zijn troef. Hij fluisterde met zijn lauwzoete adem: kom, ga liggen, voeg je maar. Het groen verkleurde donker, de slappe kelen bogen en verslijmde ten slotte. Uit spruit. Eens op de hoop, was er geen weg terug.

Ik duwde harder en de hoop verspreidde zich als een slecht geschud kaartspel, waarbij de touwachtige uitlopers van de pompoen van vorig jaar tevoorschijn kwamen. Uit balans struikelde ik over een maïsstengel en viel in de gespreide armen van het beest. Vlak voor mijn gezicht wriemelde een kluwen bloedrode wormen. Hij stak zijn tong uit. Geef toch op, leek hij te fluisteren, er viel niet te winnen.

‘Meidje, doe toch voorzichtig. Hier.’

Ko verscheen uit het niets en stak een hand uit om me overeind te helpen. Ik mompelde iets over fruitvliegjes en uitglijden. Ze klopte een paar pissebedden van mijn shirt en zei dat de stekken nog water moesten. Ik knikte, dat zou ik doen. Maar capituleren, dat niet. Alles was nog niet verloren.

Aan het eind van de middag lag Ko te rusten onder de perenboom. Ik fruitte een ui en liet drie geklutste eieren in de hete pan glijden. Daarboven brokkelde ik harde kaas. De raapjes lagen verspreid op het aanrecht, ze leken vrolijk, met hun blozend paarse wangen, overlopend in het vuilwit aan de onderkant. Het loof had ik er op de tuin al af gedraaid, er was alleen een gesmoord kruintje groen zichtbaar. Ze waren niet groot. Te dicht gezaaid. Zusterlijk hadden ze tegen elkaar aan gelegen op de droge aarde. Wat zich schikt in zijn beknelling, zal nooit groeien.

Ik waste de raapjes en sneed ze in dikke plakken. Het mes gleed zonder weerstand door het witte vlees. Ik bestrooide ze met olie, zout, dragon en tijm en schoof ze in de oven. Ze zouden een beetje krimpen, naar binnen schroeien, zachter en zoeter worden. De keuken rook naar kool en ei. Ik liet de omelet op een bord glijden en liep naar buiten.

Ko lag op de tuinbank, de lommer flikkerde over haar
gezicht. Ik hurkte en legde een hand op haar schouder.

‘Het eten is zo klaar.’

Ze opende haar ogen.

‘En ik ga naar Wenen.’